

Oeverzwaluwenkolonies tussen Vecht en Eem in 2017

Dick A. Jonkers

Op 28 maart werd de eerste oeverzwaluw op het Naardermeer bij Naarden gesignaleerd. Ruim voor die tijd was het oude nestmateriaal al verwijderd uit de gaten in de (kunst)wanden en waren die weer opgevuld met zand. De andere wanden waren afgestoken, zodat alles klaar was voor de ontvangst van de oeverzwaluwen.

Weersomstandigheden

Na half maart waren er hogedrukgebieden in ons land en was het rustig voorjaarsweer. Er was in die periode een oostelijke tot noordoostelijke stroming met flink oplopende temperaturen. Tijdens de laatste dagen van de maand draaide de wind naar zuidelijke richtingen, een gunstige trekwind dus voor de oevertjes. Dat was te merken. Er kwamen in deze periode waarnemingen van oeverzwaluwen uit het hele land, met soms groepen van vele tientallen exemplaren. De eerste waarneming uit het Gooi komt van het Naardermeer en dateert van 28 maart. April begon met een voortzetting van het zachte weer van de voorgaande maand onder invloed van hogedrukgebieden in onze omgeving. De wind draaide naar overwegend noordelijke richtingen en die voerde koude lucht aan. Mei was extreem warm, zonnig en zeer droog. Juni 2017 was het zeer warm en zonnig en er viel een normale hoeveelheid neerslag.

Juli had wisselvallig zomerweer met dagen waarop buien, of kortdurende droge, warme perioden elkaar afwisselden. Al met al geen ongunstige omstandigheden in de broedtijd van de oeverzwaluwen.

Kolonies

In 2017 bevonden zich acht bewoonde wanden in het onderzoekgebied van de Vogelwerkgroep. Dat waren deels andere dan die in 2016. Soms vestigen zich namelijk tijdens graaf- of andere werkzaamheden plotseling ergens oeverzwaluwen. Die kolonies zijn tijdens het broedseizoen beschermd,

Oeverzwaluw
Rudy Schippers

maar verdwijnen daarna, wanneer het werk wordt hervat. In het onderstaande (Muiderberg) is een voorbeeld van zo'n geval te vinden.

De kolonie die zich vorig jaar aan de Stichtseweg in Blaricum bevond is verdwenen. Nadat in het broedseizoen de grondhoop op deze locatie in de loop van de broedperiode was ingestort, bood die geen vestigingsplek meer. Het zand is gebruikt voor de werkzaamheden bij de nieuwbouw van woningen in de Blaricummermeent.

VECHTPLASSENGEBIED

A1 Muiderberg

Een nieuwe, zij het tijdelijke kolonie, was gevestigd langs de A1 ter hoogte van Muiderberg. Al op 1 april werd hier geconstateerd, dat een oeverzwaluw een begin van een nestgang had gemaakt in een grondhoop. De aannemer werd ingelicht en plaatste een hek boven de locatie. Op 17 mei bevonden zich daar 22 nesten. Dit

aantal is later opgelopen tot 30 nesten. Eind juli, toen de jongen waren uitgevlogen, is de hoop afgevlakt.

Hilversumse Bovenmeent

Aan het begin van het seizoen was de wand van begroeiing ontdaan en nestelden er 35 paren. Met het vorderen van de broedtijd raakte deze wand steeds meer begroeid, waardoor het produceren van tweede legsels nagenoeg onmogelijk werd. Het zou een goede zaak zijn als gedurende het seizoen opschietende begroeiing voorzichtig wordt verwijderd, zodat tweede broedsels een kans krijgen.

CITO Horstermeer

Deze kolonie stak met kop en schouders boven de andere uit met maar liefst 280 broedparen. Helaas heeft de eigenaar van het grondverzetbedrijf problemen met de gemeente, waardoor het voortbestaan van deze toplocatie wordt bedreigd. De

Locatie en gemeente	Aantal nesten Vestigingsplaats in 2017 (2016)	
A9 Muiderberg	30 (-)	grondstort
CITO Horstermeer (Nederhorst den Berg)	280 (210)	grondstort
Kieftkampen (Naarden)	48 (157)	zandwand
Golfbaan Naarderbos	0 (33)	zandwand
Oostdijk (Naarden)	0 (36)	kunstwand
Hilversumse Bovenmeent (Hilversum)	35 (40)	zandwand
Zanderij Crailo (Hilversum)	82 (67)	kunstwand
RWZI Wolfskamer (Huizen)	82 (111)	kunstwand
Groeve Oostermeent (Blaricum)	91 (85)	zandwand
Stichtseweg Blaricum	91 (85)	zandwand
Stichtseweg Blaricum	0 (51)	zandwand
Raboes (Eemnes)	253 (76)	kleiwand
Totaal	901 (866)	

Figuur 1. Oeverwaluwenkolonies tussen Vecht en Eem in 2017

oorzaak ligt bij het bestemmingsplan. Het bedrijf heeft een ontheffing voor de grondverzet activiteiten. Indertijd is een grondhoop gedeponeed op een aansluitend perceel waar een agrarische bestemming voor geldt. De gemeente wil gaan handhaven. Grondstorten mag niet volgens het bestemmingsplan en de hoop moet nu worden verwijderd. Al weer jaren geleden is daar echter een oeverwaluwenkolonie ontstaan. In de eind 2016 aangenomen nieuwe Wet Natuurbescherming valt de oeverwaluw in de categorie van vogels, die om te nestelen vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed, of naar

de directe omgeving daarvan. Zij beschikken over voldoende flexibiliteit om zich elders te vestigen, als een broedplaats verloren is gegaan. De werkgroep zwaluwenonderzoek heeft zich opgeworpen als belangenbehartiger van de oeverwaluwen en probeert te bemiddelen tussen de gemeente en de eigenaar. De laatste wil de kolonie behouden.

Kieftkampen Naarden

In tegenstelling met de 157 paren in 2016 bevatte de kolonie dit jaar slechts 48 gangen die bewoond waren. Het deel van de wand dat vorig jaar de meeste gangen had, werd om

onduidelijke redenen niet gebruikt. Maar het zal niet hebben gelegen aan de voedselsituatie. De kolonie met in de directe nabijheid de Keverdijkse en Overscheense Polder en het Naardermeer bevat voldoende prooidieren (o.a.muggen)

HET GOOI

RWZI Huizen

Met 82 paren was de wand bij de rioolwaterzuiveringsinstallatie wat slechter bezet dan het jaar ervoor. Het bezettingspercentage is niettemin goed. Er is voorlopig nog geen reden tot zorg, want het aantal paren in vogelpopulaties kan van jaar tot jaar door allerlei oorzaken sterk verschillen. Er is een plan om samen met een entomoloog (insectenkundige) onder meer op deze en andere locaties de oude nesten te bemonsteren op het voorkomen van een zeldzame soort kortschildkever. Het gaat om een soort die zich alleen op schijnt te houden in oude nesten van oeverwaluwen. De resultaten van dit onderzoek zullen t.z.t. worden gepubliceerd in De Korhaan.

Zanderij Crailo

Het aantal paren was met 82 vestigingen wat hoger dan vorig jaar, toen er 67 paren huisden. Het is nu het vierde jaar dat de wand in gebruik is. In 2014 huisden er 21 paren, in 2015 zo'n 26 paren.

Groeve Oostermeent

In de natuurlijke wand van de zandgroeve zaten dit jaar 91 paren. Dit jaar benutten zij de westzijde van de groeve.

EEMLAND

Raboes Eemnes

De tweede toplocatie voor oeverwaluwen, op korte afstand van het Eemmeer, is die van het Raboes. Hier kwamen maar liefst 253 paren tot broeden. Ten opzichte van het vorig jaar was dit bijna een verdrievoudiging van de populatie. We mogen Gerard Rigter, de eigenaar van het perceel waarin zich de wand bevindt wel heel dankbaar zijn voor zijn enthousiasme,

Oeverwaluw

Rudy Schippers

Ouderwets hard werken, het afsteken van een oeverwaluwand door Ab Grobbe, maart 2017 Naarden
Rob Moolenbeek

waardoor de terugkerende oeverwaluwen ieder jaar een gespreid bedje aantreffen.

Verdwenen en onbezette wanden

Oostdijk /Fort Ronduit Naarden

De kunstwand bestaat nog wel, maar was onbezet. De oorzaak hiervan ligt bij het dichtgegroeide voorterrein. Pogingen om met de terreinbeheerder in contact te komen over het beheer van deze betonwand zijn gestrand. Er zal nu worden geprobeerd om, na overleg met Rijkswaterstaat, samen met Nardinclant Landschapsbeheer en de Vogelwerkgroep te komen tot de vorming van een beheergroep.

Golfbaan Naarderbos

Degenen, die onderhoud aan de wand zouden gaan plegen, hebben helaas geen mogelijkheid gezien om dit uit te voeren. Toen hij werd gecontroleerd voor ringonderzoek was het te laat om nog maatregelen te treffen, die tot bewoning zouden kunnen leiden. Er was overgroeiing door struiken en een deel was ingestort. Inmiddels is er overleg geweest met de greenkeeper van de golfbaan. Twee leden van de

Vogelwerkgroep hebben zich bereid verklaard om het beheer van deze wand te gaan uitvoeren.

Conclusie

Het aantal paren in 2017 is met 901 iets hoger dan dat van 2016, toen het er 866 waren. Topkolonies waren CITO en het Raboes. Van de laatstgenoemde verdrievoudigde het aantal paren zich bijna. Van die van de Kieftkampen resteerde iets meer dan een derde t.o.v. het vorige jaar. Bij de andere kolonies was het aantal paren vrijwel gelijk aan dat van 2016.

Resultaten elders

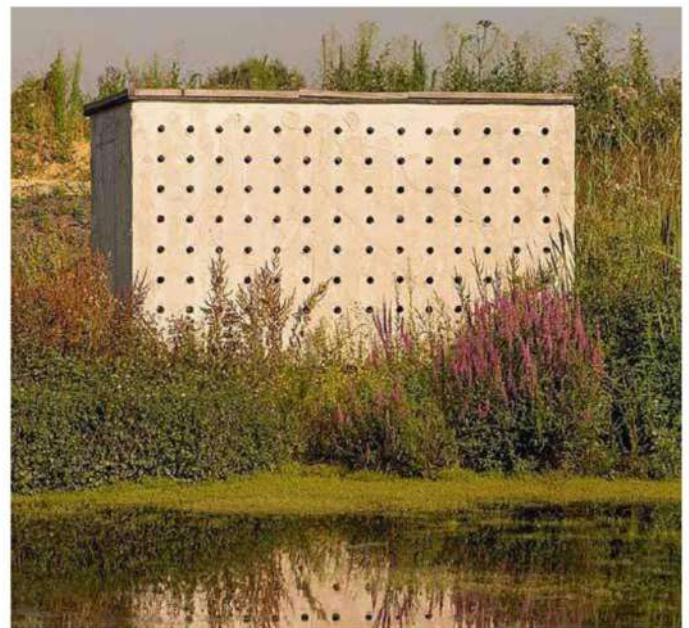
De bezetting op andere plekken in het land waar wordt gemonitord, blijkt wisselend te zijn. De Gooi- en Eemlander meldde, dat bewoning van de kunstwand bij Bunschoten zeer goed was. Uit de Zaanstreek kwam het bericht, dat de oeverwaluwen

calamiteiten optreden, zoals in ons onderzoekgebied bij de A1, zou deze kunnen worden ingezet. Hierdoor kunnen aannemers verlost worden van een probleem, dat kan ontstaan door het zich vestigen van oeverwaluwen.

Dankwoord

Net als in voorgaande jaren werd weer hulp geboden bij het onderhoud van de wanden en het verzamelen van de gegevens.

De volgende personen hebben een bijdrage geleverd: Jelle Harder, Dick Jonkers, Rob Moolenbeek, Mieke Pieren-Olijhoek, Engbert van Oort, Gerard Rigter, Gerda en Wim Schaapherder, André van Soest, Pieter Schut, Frank van de Weijer en de vrijwilligersgroep van het Goois Natuurreservaat o.l.v. Frank Sikking. Heel veel dank aan allen. Mede door hun assistentie is dit artikel tot stand gekomen.

Mobiele oeverwaluwand
foto: Vivaro

uitermate succesvol waren (Staats, 2017). In Nijbeets (Friesland) waren wat minder gaten bezet dan in 2016 (Vogelwacht Menork). Van weer andere plaatsen zijn meldingen van achteruitgang. Het lijkt erop, dat toe- of afname en schommelingen in een aantal gevallen te herleiden zijn tot lokale omstandigheden.

Mobiele oeverwaluwand

Sinds enige tijd blijkt er een mobiele oeverwaluwand in de handel te zijn. Wanneer ergens bij werkzaamheden

Literatuur

Jonkers, D.A., 2016. Monitoring van, en ringonderzoek bij oeverwaluwen in 2015. De Korhaan 49(2): 19-21.
Staats, E., 2017. Oeverwaluwen uitermate succesvol in 2017. De Kieft 10(4): 13-15.
www.gooieneemlander.nl/.../broedwand-bunschoten-paradijs-voor-oeverwaluwen.
Vogelwacht Menork, 2016: www.menork.nl/actueel-oeverwaluwen.